

Partizanas, karys savanoris, 1941 sukilėlis

Apie iš Pušaloto krašto Girpetrių kaimo kilusį savanorį, partizaną, 1941 m. sukilimo dalyvį Kazimierą Januševičių (1898–1986) išliko nedaug žinių. Tačiau tai nė kiek nesumenkina jo nuopelnų kovojant už Lietuvos valstybės atkūrimą 1919 metais ir bandymą atkurti Nepriklausomybę per nacių ir sovietų okupacijas. Mūsų kraštiečio, kraštotyrininko Algimanto Stalilionio surinkti duomenys dviejuose Lietuvos archyvuose – Centriniam valstybės (LCVA) ir Ypatingajame (LYA) – liudija Kazimierą Januševičių buvus dideliu savo tėvynės patriotu. Didelių mokslų nebaigusiam paprastam kaimo žmogui Nepriklausoma Lietuvos valstybė buvo pagrindinė vertybė, kuriai liko ištikimas visą savo gyvenimą.

Archyvuose rastą negausią dokumentinę medžiagą papildė prieš trejus metus A. Stalilionio užrašyti Panevėžyje gyvenančios savanorio dukterėčios Joanos Januševičiūtės-Platkevičienės (g. 1926 m.) prisiminimai. Savanorio brolio, 1941 m. birželio sukilimo dalyvio Juozapo Januševičiaus dukra pasakoja ne tik apie savo dėdę, tėvą, bet ir prisimena savo tremtį.

Publikacijoje minimi Girpetrių, Maldučionių, Šermukšnių, Vaitkūnų kaimai. Du iš jų – Girpetriai ir Šermukšniai, deja, jau yra išnykusių kaimų sąrašuose. Carinės Rusijos laikais valsčiaus centru buvusiame Maldučionių kaime, paskutiniaisiais duomenimis, likę devyni gyventojai, o Vaitkūnų kaimo gyvybę palaiko viena sodyba.

Sigitas KANIŠAUSKAS

Su okupantais kovojo nuosekliai ir ryžtingai

Kazimieras Januševičius gimė 1898 m. kovo 2 d. Girpetrių kaime gyvenusioje Mykolo Januševičiaus ir Onos Šidagytės-Januševičienės šeimoje. Carinės Rusijos laikais kaimas priklausė Panevėžio apskrities Mal-

dučionių valsčiui. Januševičiai augino keturis vaikus, keturis sūnus – Juozą (g. 1889 m.), Kazį (g. 1898 m.), Jurgį (g. 1904 m.), Joną (g. 1910 m.) ir dukrą Pranę (g. 1908 m.). Žinoma, kad Jonas gyveno Girpetriuose, Jurgis – Maldučioniuose, Pranė su vyru Gižu – Šermukšniuose.

K. Januševičius į Pušaloto partizanų kuopą įstojo 1919 m. sausio 12 d. Tarnavo kulkosvaidininku. Dalyvavo visose Pušaloto kuopos kautynėse su bolševikais. Iš karinės tarnybos paleistas į atsargą 1921 m. spalio 26 d.

LCVA rasti dokumentai byloja, kad gimtinėje – Girpetrių kaime – kartu su tėvais, trimis broliais ir seserimi gyvenęs savanoris 1925 m. vedė. Kartu su žmona Marija (1905–2000) augino dukrą Mariją (g. 1926 m.). Ji mokėsi Panevėžio gimnazijoje. Deja, šeimos vienturtės atžalos likimas susiklostė tragiškai – mergina ekskursijos metu žuvo patekusi po traukinį. Išlikęs 1926 m. dokumentas taip pat patvirtina, kad K. Januševičius priklausė Lietuvos vasaros rytų partizanų brolijai (LVRPB).

1929 m. spalio 25 d. gimtinėje gyvenantis K. Januševičius pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu, o tų pačių metų lapkričio 21 d. jam buvo įteiktas Savanorio medalis.

1941 m. birželio 22-ąją prasidėjus Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karui, kitą dieną K. Januševičius prisijungė prie sukilėlių. Birželio 24 d. dalyvavo mūšyje su raudonarmiečiais ir komunistų partijos aktyvu, kurie siauroju traukinuku važiavo į pagalbą Pušaloto komunistams. Sukilėliai nukovė tris sovietų aktyvistus. Dalyvavo suimant besitraukiančius raudonarmiečius. Su broliu Juozu Vaitkūnu geležinkelio stotyje nuėmė ir suplėšė Stalino portretą ir iškėlė Lietuvos trispalvę. 1944 m. prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, tapo partizanų. Jam pasisekė gauti padirbtus asmens dokumentus.

Svetima pavarde partizanas legalizavosi ir kurį laiką ūkininkavo.

Sovietų saugumo agentai K. Januševičių suėmė 1946 m. spalio 29 d., o 1947 m. kovo 6 d. jis buvo nuteistas

Kazimieras Januševičius, 1941 m.

sušaudyti. Bausmė buvo pakeista į 20 metų sunkiųjų darbų kalėjimo. Vėliau bausmė sumažinta perpus – iki 10 metų. 1948 m. birželio 11 d. išvežtas į Mordovijoje buvusį Dubrovlagą lagerį, kuriame iki pat Sovietų Sąjungos žlugimo buvo kalinami politiniai kaliniai. K. Januševičius iš lagerio paleistas 1958 m. rugsėjo 12 d. Nuo 1970 m. lapkričio 11 d. jam leista gyventi Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo 1990 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 8-7894/90 K. Januševičius buvo reabilituotas.

Savanorio, partizano brolis Juozas, su kuriuo 1941 m. birželio 24 d. sunaikino Stalino portretą, gyveno Vaitkūnuose. Su žmona Veronika (g. 1900 m.) augino dukrą Janiną (g. 1927 m.). Sukilimo dalyvį sovietai suėmė 1946 m. lapkričio 29 d., o kitų metų kovo 6 d. buvo nuteistas 10 metų katorgos darbų.

Liudija savanorio dukterėčia

Senelio šeimoje buvo penki vaikai: Kazys, Juozapas (1899–1982), Jonas, Jurgis ir Pranutė. Dėdė Kazys neturėjo nuolatinės gyvenamosios vietos. Tuo metu, kai jį suėmė, gyveno Vaitkūnų kaime. Grįžęs iš Sibiro kurį laiką gyveno Tauragėje – neži-

nau, mieste ar rajone. Jis buvo pas savo dėdę Šidagį (Šidagio žmona Januševičiūtė, bet iš kitos giminės šakos) išmokęs staliaus amato. Mano tėvelis Juozapas pas tą patį dėdę pramoko kalvystės.

Dėdė Kazys Januševičius buvo vedęs, dukra mokėsi Panevėžyje, gimnazijoje. Žuvo ekskursijos metu, pakliuvo po traukinį.

Sulaukęs pensinio amžiaus dėdė Kazys grįžo arčiau gimtinės – apsistojo Panevėžyje. Smėlynės ir Paliūniškio gatvių sankryžoje šeima nusipirko pusę medinio namelio. Daugiau vaikų nesusilaukė. Žmona buvo labai ligota. Juos prižiūrėjo žmonos giminaitė, kuri dirbo mėsos kombinate. Dėdė Kazimieras mirė 1986 m., o žmona, sulaukusi 95 metų – 2000-aisiais. Abu palaidoti Panevėžyje, Ramygalos gatvės esančiose kapinėse.

Mano tėvelis Juozapas Januševičius tarnavo Lietuvos kariuomenėje, pasienyje su Vokietija. Jis buvo suimtas 1946 m. lapkričio pabaigoje už tai, kad 1941 m. birželio 24 d. kartu su broliu Kazimieru Vaitkūnu geležinkelio stotyje iškėlė Lietuvos trispalvę. Buvo nuteistas 10 metų kalėjimo, kalėjo Sibire – lageryje už Irkutsko.

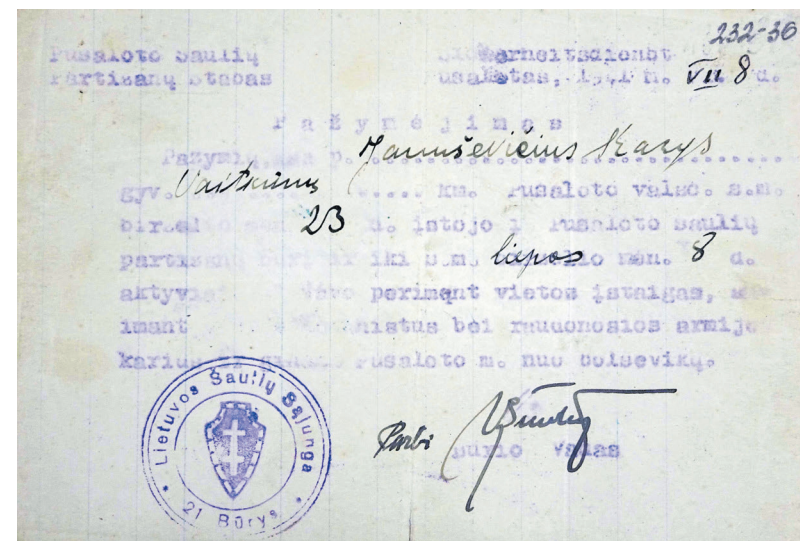
Kirkiliene su vaikais iš Girpetrių, Zalieckiais iš Pumpėnų, Janina ir Petru Čeponiais, kurių sodyba buvo kažkur tarp Pasvalio ir Daujėnų.

Gera mokėjau rusų kalbą, nes dar prie vokiečių pradėjau mokytis amatų mokykloje, kurią baigiau antrosios sovietų okupacijos pradžioje. Sibiro tremtyje atrinko tuos, kurie galėjo susišnekėti rusiškai. Todėl vietos valdžia kartais kviesdavo į kontorą, kai jiems reikėdavo susikalbėti su vyresnio amžiaus lietuviais.

Kontoroje kabėjo žemėlapis, tai aš vis įsidėmėdavau po kelias geležinkelio stoteles, kurių pavadinimus užsirašydavau grįžusi į baraką. Taip pasižymėjau visas geležinkelio stotis iki pat Lietuvos.

Tame pačiame barake gyveno Zalieckienė, su kuria susidraugavome. Abi šeimos nutarė, kad iš tremties reikia bėgti. Patyrę įvairių nuotykių pasiekėme Kansko geležinkelio stotį, kurioje tikrindavo visų keliaujančiųjų dokumentus. Deja, mus sugavo ir grąžino į lagerį. Už bandymą pabėgti teismas skyrė dar trejus metus kalėjimo.

Girpetrių kaime gyveno kita Januševičių šeima – mūsų giminaičiai. Jų sūnus Jonas Januševičius (1918–1951), partizanas, turėjo

Pažyma, patvirtinanti K. Januševičiaus dalyvavimą 1941 m. birželio 23 d. sukilime.

Aš šeimoje buvau vienas vaikas. Kartu su mama 1948 m. gegužės 22-osios naktį ištrėmė į Buriat Mongoliją, Anahojaus rajoną, Baruno gyvenvietę. Tremtyje gyvenome kartu su Barais iš Papiškių, Kubiliais nuo Pasvalio, Židoniais iš Meškalaudio,

Vilko slaplyvardį. Jis žuvo, kai mes jau buvome lageryje. Tuo laiku visi buvome Lietuvos patriotai.

Parengė Algimantas STALILIONIS
Lietuvos ypatingojo archyvo fotokopijos

Januševičius Kazys

Savanorio parašas, 1929 m.